

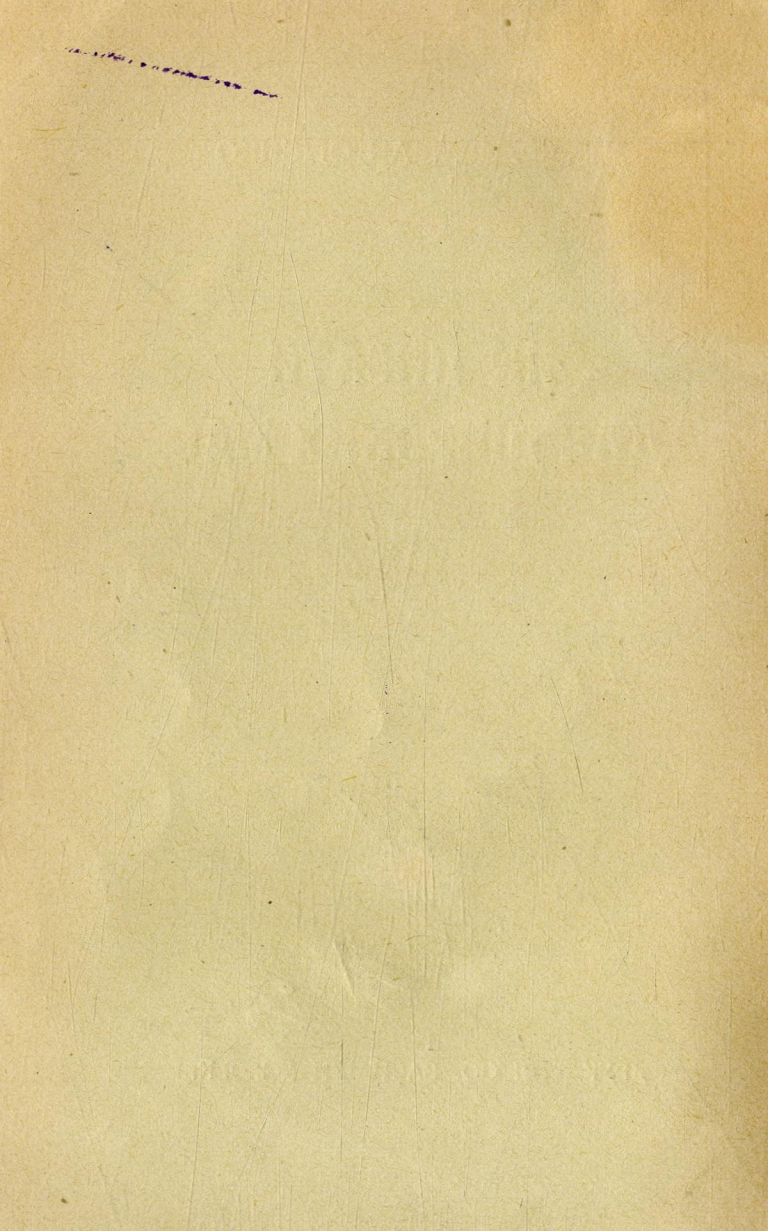
ПРОФ. ДР. ІВАН ОГІЄНКО

ЯК ПИСАТИ ДЛЯ ШИРОКИХ МАС.

1934

ДРУКАРНЯ ОО. ВАСИЛІЯН У ЖОВКВІ

2

96
10

24.399.

Львів. Библиотека
АН УРСР

ПРОФ ДР. ІВАН ОГІЄНКО

ЯК ПИСАТИ ДЛЯ ШИРОКИХ МАС.

63850

1934

ДРУКАРНЯ ОО. ВАСИЛІАН У ЖОВКВІ

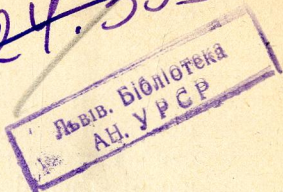
4(с)У
Ш141.4-4

87 57 2570рб.

Львівська бібліотека
АН УРСР
№ И 61.523

Львівська державна
наукова бібліотека
№ 4399

24.399

Як писати для широких мас.

Ясний і пр́остий стиль — то
найкращий стиль.

1. Пишучи неясно, шкодимо розвиткові своєї культури.

Українські працівники слова часто мало дбають про свій стиль, надто про його простоту й ясність. В цілому світі давно вже панує загально прийнята думка, що „ясний і пр́остий стиль — то найкращий стиль“, але в нас про цю правду мало хто думає. В нас часто пишуть так, що й освічена людина не легко вт́орпає, що саме хоче сказати автор. Ќдається це в вічі й сильно дошќлює в виданнях популярних, до читання широких мас призначених. Взагалі, наші письменники й робітники пера́ часто не хотять визнати, що є два сп́особи думати, — сп́осіб народний, популярний, і сп́осіб інтелігентський, доступний не для багатьох.

Українська мова в своїй основі — це мова пр́остого й ясного думання, без

зайвої метафоричности. Цю основу мови, цей її ґрунт ми завжди будемо на мові живій, народній, — і це найцінніша ознака нашої живої мови, занéсена й до нашої мови літературної. Простота думання, називання речей їх властивими іменами — це питомénна ознака нашої живої мови; ко́жний письмéнник мусить глибо́ко це переду́мати й зрозуміти, і цілою істо́тою своєю пережити, коли хоче, щоб його́ твори були справді українські, щоб його́ зрозуміли так, як він сам думає. „Пиши́ просто“ — це перша й найважніша вимо́га від ко́жного письмéнника; на жаль тільки, у нас ча́сто забувають про це, як забувають і про те, що я́сно писати́ме тільки той, хто думати́ме по-українському.

Популя́рний ви́клад — це найважні́ший і найці́нні́й ви́клад, а разо́м із тим і... найтрудо́ні́ший. Ми ще не позбу́лися се́редньові́чного забобо́ну про „сти́ль науко́вий“ і „сти́ль популя́рний“; не́ма́ та́ких сти́лів, — і́снує тільки сти́ль про́стий, я́сний і сти́ль те́мний, заплу́таний. Праща́вий учéний, що розу́міє обóв'язок ді́литися сві́м знання́м і навча́ти ма́си, пи́ше за́вжди просто́ й я́сно, і всі́ його́ ле́гко розу́міють, хоч пи́ше він про речі́ чи́сто науко́ві. Навпа́кі, ма́ємо не́мало й та́ких учéних, що не вмі́ють пи́сати́ про́сто й я́сно, для всіх розу́мно; та́кі вче́ні, на́віть пи́шучи про найпро-

стіші, зовсім „ненаукові“ речі, так само висловлюються заплутано й темно, бо й думати ясно не вміють. Ця „хвороба неясного думання“ просто шалів серед наших працівників пера й інтелігенції, про що нам виразно свідчить кожна газета, а особливо для широких мас писана.

Причини цієї шкідливої хвороби неясно думати вже давно відомі: 1. Незнання живої народньої мови й її простих способів думати, 2. Чужа школа, особливо польська й німецька, накидають своїм вихованцям на ціле життя свою, від української дуже далеку фразеологію, і 3. Брак доброї школи рідної мови у наших робітників пера, бо ж без довгої й глибокої науки ніхто знати літературної мови не може. Ось оце три причини й породили в нас таких письменників, що їхні писання, крім них самих, мало хто й розуміє. Звичайно, ніхто не заборонить багатьом нашим письменникам і поетам бавитися в літературу, але „хвороба неясного думання“ в щоденній пресі, особливо в призначеній для широких мас, стає в нас всенародним злом, бо сильно шкодить розвитку нашої мовної й загальної культури.

Не раз доводилося мені читати поодиноким селянам різні наші видання, доводилося читати й невеличкому гурт-

кові їх, де можна було вільно запитати, що вони розуміють із читаного, а чого саме не втворюють. І я давно вже пере-свідчився, що дуже часто широкі кола таки багато не розуміють із нашого пи-сання. Бувши я на селі, часто давав се-лянам читати різні наші часописи; і не раз бувало, що мені вертали їх, незро-зумівши, про що читали, або зрозумівши не так. „Не про нас то писане“, зви-чайно з сумом і з прихованим незадо-воленням казали вони. А мені ставало соромно й ніяково: як же так, книжку писано ніби рідною мовою, а свій таки селянин її не розуміє...

Роздумуючи над причинами цього шкід-ливого всенародного явища, я скоро переконався, що ми просто не вміємо писати приступною широким масам мо-вою, а особливо не знаємо народньої складні, народнього способу думати, не защепили собі своєї власної широко укра-їнської фразеології. А тому сотні до-брих та корисних книжок, тисячі важ-ливих статтів, звідки широкі маси мог-ли б вчитати собі якусь добру пораду на злиденне життя своє, гинуть марно, — бо їх просто не розуміють... А не розуміють, бо їх написано хоч і рідною мовою, але не рідним способом думати, з чужою фразеологією, з чужими сло-вами.

2. Десять заповідей простого писання.

У цій статті я й хочу поділитися своїми думками про те, як треба писати для широких мас. Сам я належу до тих, що не тільки кохаються в популярному викладі, але й уважають його за корисніший від викладу „чисто наукового“. Завдання вченого — не тільки творити науку, але й уміти навчати її. Середньовічне розуміння науки гірко відбилосся на нашому народі, що ще й досі нїдіє в безпросвітній темряві, бо від своєї науки він мало одержав, бо свої вчені не часто вважали за найперший обов'язок ділитися своїм знанням із найширшими масами. Цей середньовічний погляд на науку мусимо раз уже покинути, мусимо створити „фронт освіти широких мас“, бо ж ці маси — то наша найміцніша основа, то наш найцінніший ґрунт для будучого відродження.

Як же писати для широких мас?

Найперше треба глибоко передумати й зрозуміти оці основні й провідні думки простого писання для праці кожного робітника пера.

1. Ясний і простий стиль — то найкращий стиль.

2. Пильнуймо писати так, щоб нас усі розуміли; думаймо про це, починаючи писати.

3. Ніколи не забуваймо про те, що наше писання може читати й селянин.

4. „Популярний“ виклад корисніший за виклад темний, ніби „науковий“.

5. Нема стилю „наукового“ й „ненаукового, — є тільки стиль ясний і неясний.

6. Хто пише неясно, той проповідує в пустині й мало допомагає розвиткові культури свого народу.

7. Є два способи думати: спосіб „інтелігентський“ і народній. Таке розбиття надзвичайно шкідливе народові й нації.

8. „Інтелігентського“ способу думати широка маса мало розуміє. Пам'ятаймо це, пишучи.

9. „Інтелігентський“ спосіб думати сильно шкодить розвиткові нашої загальної культури, бо його розуміє тільки обмежений круг інтелігентних читачів.

10. Кожний працівник пера мусить дбати, щоб у його писаннях запанував тільки народній спосіб думати, цебто спосіб простиий і ясний.

Оце десять заповідей простиого й ясного писання для широких мас.

Мусимо не тільки глибоко зрозуміти їх, але й втілити їх у себе, тоді тільки зможемо правдиво й корисно служити своєму народові. Зрозумівши ці основні думки, переходимо до їх практичного провєдєння в життя.

3. Не вживайте в своїм писанні грубих варваризмів.

Широкі маси не розуміють чужомовних слів, а тому повинно завжди пильнувати, щоб у писаннях для них не вживати ані одного малозрозумілого слова. А наші письменники скрізь і завжди грішать проти цього аж занадто! Ось навімання беру першу статтю з сільсько-господарського часопису, стаття призначена для селянина, а в ній я читаю: „на комплексі фільварків, якими суть ерекціональні ґрунта“, „в часі вегетації робити обсервацію на парцельках“, рекомпензата, конгломерат, генеза, диспозиція предмету, моралізація і т. ін.

А ось приклади з нашої періодичної преси, в більшості призначеної для широких мас читачів: Здемаскована денунціяція, Елев опери, Бук пактом побідників й їхніх сателітів, Здевастований ґрунт, Преса гльорифікує вбійника, Він мав фасцинуючий вплив, Посли сецесіюнували в наслідок реасумції, По провізоричнім опатрунку, Султан зголосив свою абдикацію, Клявзулі версальського пакту, Ляконічна вістка, Службу целебрував, Щоби використати квоту, задекларовану субскрибентами, і тисячі т. ін.

Як сильно грубі варваризми в'їлися до нашого життя, показують часописні

оповістки, де мова ніби буденна: Прийму рутинованого соліцитатора, як також мунданта; Пошукую мунданта, який перфектно пише на машині; Адвокат глядає рутинованого конціпієнта з правом субституції; Мулярські роботи, реконструкції і адаптації домів виконує і т.п.

Панове авторі, коли ви не жалієте мови рідної, пожалійте хоч ті бідні широкі маси, що таки гризтимуть ваше писання, але кинуть, не вгризши, кинуть може зо злим словом на адресу не тільки вашу, але й рідної літератури, а то й рідного слова, що по ма́чушиному дбають про них, забувши заповіт: „На столі коло них поставлю слово“...

Чужі слова не збагачують нашої мови, якщо вони не вносять нічого нового супроти того, що визначають свої власні відповідні слова. Уживати таких слів, як абдикація, рутинований, елев, гльо-рифікувати, целебрувати і тисячі т. ін. зовсім нам непотрібно, бо свої власні: зречення, вправний, вихованець, хвалити, правити визначають те саме. Більше того: уживання таких чужих слів сильно заважає розвиткові нашої літ. мови, такі варваризми тільки шкодять та псують нашу мову, перешкоджаючи побільшувати свої відповідні слова. Уживаючи мало кому відомого чужого слова замість усім відомого свого, сильно шкодимо й загальному розвиткові своєї духової культури.

Чуже слово можемо затримати в своїй мові тільки тоді, коли: 1) не маємо замість нього доброго свого власного, 2) або коли це слово стало в нас своїм і всім зрозуміле — у цих випадках чужі слова збагачують нашу мову; всі ж інші — ялові, зовсім нам непотрібні, більше того: шкідливі, бо їх розуміє тільки частина інтелігенції. Наша інтелігенція так пересякнена цими непотрібними варваризмами, що навіть думає чужими словами, а до своїх писань вносить їх так багато, що вони часто стають широким масам за головоломні загадки. Треба нам раз на все запам'ятати, що чужі слова — середньовічний залишок неправдивого зрозуміння науки — свідчать тільки про вбогість мови письменника та про його велике лінивство й погорду до своєї рідної мови, бож не хоче глибше подумати й підшукати своїх відповідних слів. Болгарський академік Ст. Младенов, редактор „Родна Речь“, дбаючи про розвиток своєї літературної мови, випустив великого Словника чужих слів (див. „РМ“ ч. 3 ст. 121—124), а в нім знаком ! або !! позначав, яких саме чужих слів не варто вживати, коли є відповідне своє. Пора вже й нам мати такого словника, пора вже нарешті й нам зрозуміти, що вживання чужих слів замість добрих своїх — то свідоцтво вбогости своєї мови, то несвідоме вби-

ва́ння розвитку багатства своєї рідної мови. Не забуваймо ще й того, що ці непотрібні літературній мові ялові варіанти завжди надзвичайно заважають нашим писанням доходити до найширших читацьких мас.

4. Не вживайте чужої фразеології.

Кожна мова має свої власні способи сполучувати слова в речення, свою власну складню і свої втерті фразеологічні вирази. Так само свої власні способи має й наша мова, а тому привнесення до неї чужих способів думати кидается нам у вічі, як стара латка на новім убранні. Чужі способи думати, чужі втерті вирази — це найчастіша й найгрізніша хвороба нашої інтелігенції, особливо західноукраїнської. Чужа фразеологія панує по всіх наших періодичних і неперіодичних виданнях, і надзвичайно шкодить розвитку не тільки нашої мови, але й культури, бо широкі маси цієї чужомовної фразеології зовсім не розуміють. Закінчивши чужу школу — польську, німецьку чи російську, — наш інтелігент помалу привчається й думати чужомовною фразеологією, й писати нею. А широкі маси пробують читати ці писання, але звичайно кидують, не второпавши нічого ніяк, кидують зо злобою до таких своїх учителів і провідників.

Польські способи думати, польська фразеологія надзвичайно сильно вплинули на західноукраїнську інтелігенцію, без порівняння більше, як способи мови німецької чи російської. Це величезна загроза чистоті нашої мови й культури, загроза, що її розмірів у нас звичайно не знають і не доцінюють. Міг би тут подати довгі сотні прикладів такої чужомовної фразеології, особливо польської, що панує в наших писаннях, але я вже зробив це у своїй новій праці 1934 р.: „Словник місцевих слів, у літературній мові не вживаних“, куді й відсилаю читача¹. Тут подам хоч десяток прикладів, узятих із нашої преси, а часом і з писань видатніших письменників: Доконав убивства на особі посла, Обряду слюбу доконав полевий духовник, Посол Лисий обняв мандат після посла Кохана, Він обняв пост команданта, Новий нотар обняв канцелярію, Довершив чудес, Професор привернув зір сліпцям шляхом операції, Запала ухвала, Сенат завісив виклади, Викиди совісти (цебто: докори сумління), Народ завівся, Обходити свято, Сто осіб віднесли рани, Уляг намовленню, Він мусить уступити зо свого неприєданого становиська, Пропозиція підняття посередництва, Полі-

¹ Книжка вийшла як 3-4 число „Бібліотеки Рідної Мови“ й як частина друга „Рідного Писання“.

ція перевела арешт, Жандари перевели ревізію, Українці переводять грошеву збірку, Перевели перепис, Він обдирає пакт з усякого значення, Число улягло конфіскації, У него явився злочинець під претекстом відвідин, Студенти обсадили будинок університету, Конкордат не зносить розпорядку міністерства, Акція змагала до опанування громадянства, і сотні т. ін. (див. мого „Словника місцевих слів“ 1934 р.).

Читає проста людина оці мовні перлини, і тільки головою хитає: „Шос сі нашим панам у голові помакітрило...“ Та й справді, що „українці переводять (цебто нищать) грошеву збірку“, це він легко зрозуміє, але як безкарно „поліція перевел а арешти“, цього не второпав, а що тут треба розуміти „арештувала“, не додумається. Не второпав також, чого ради „нотар об ним ає канцелярію“, чи ж йому жінки забракло? Чого студентів покарали, коли вони „обсадили“ будинок“, та ж він свій горідчик обсаджує щоріку? Чого пані „обходять (цураються) свято“, коли його весь мир хрищений святкує?

Розв'язки всіх оцих мовних ребусів подаю в своїм „Словнику місцевих слів“. Такі фразеологічні вирази (це т. зв. калічки — прості переклади чи відписи з мови чужої) — а їх довгі сотні — глибоко й органічно калічать

і засмічують нашу мову й роблять її темною та баламутною для читачів із на́рѣду, що цієї польської фразеології не розуміє. Українська на́рѣдня мова любить вирази прості, не занадто метафоричні, — цього самого мусимо дотримуватись і всі ми, пишучи. В Галичині письменники часто твердять, ніби вони мають „чисту складню й фразеологію“, — це зовсім не так, і навіть дитячі журнали переповнені отими перлинами, що я їх вище подав. Мова російська фразеологічно вплинула на нашу мову без порівняння менше, як мова польська.

Проречистий приклад. Господиня, що в неї жив я в Москалівці коло Косова, сказала мені раз такого комплімента: „Жив у мене доктор N зо Львова, і я часто його не розуміла, як говорив до мене; а вас усе розумію...“

Отож, пильнуймо, пишучи, висловлюватись просто, уживаймо своєї української фразеології й складні, не пишім двозначно, бо широкі маси такого нашого писання не зрозуміють. Боротьбу проти словних полонізмів у нас усі розуміють і звичайно їх оминають (крім полонізмів застарілих, що вже полонізмами не відчуються); але стократно важливіше нам очищати свою мову від польської фразеології, від польських „утертих виразів“, бо ними до вінців переповнена наша мова...

5. Оминаймо віддієслівні йменники.

Польська літературна мова надзвичайно багата на віддієслівні йменники на -іє, -сіє, вона в них просто кохається, і цей спосіб став рідним мові польській; до певної міри те саме бачимо і в мові російській, де форм на -іє, -тіє також багато. Навпаки, жива українська мова ці віддієслівні йменники на -ння, -ття знає не так часто, бо вони нашій мові менше природні. Польський спосіб уживати віддієслівні йменники надзвичайно сильно впливає на західньоукраїнських письменників, чому їхні писання неприродно переповнені формами на -ння. Напр. у пресі завжди читаємо таке, як звичайне: Уряд доложить старань для улпшення положення (цебто: уряд постарається поліпшити стан), Оповідання о спинення ушкодження (цебто: Оповідання, як спинити шкоду), Роблення обтинання сухих гілляк перед розпочаттям круження соків (цебто: Обтинайте сухі гілляки перед тим, як почнуть кружити соки) і т. ін. Треба ко-нечно вистерегатися занадто часто вживати такі форми на -ння, а особливо непотрібно накопичувати їх, а тому я розповім про ці форми трохи докладніше, — як саме можна легко їх оминати.

В живій українській мові найчастіш

знані йменники на *-ння* по прийменнику *на* при дієсловах руху: пішов на погуляння, подався на полювання, пустив коня на попасання (але частіше й тут форми дієйменника на *-ти*: пішов погуляти). Знає жива мова форми на *-ння* ще й по *за* в часових зворотах: Це трапалося за панування Катерини. Таких форм із *-ння* вживаємо, хоч і не часто.

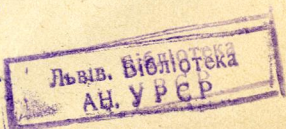
Але в літературній мові треба оминати віддієслівні йменники на *-ння*, *-ття* і вживати їх якнайменше, бо вони роблять нашу мову менше зрозумілу. Взагалі треба не забувати, що народня мова мало знає абстрактні віддієслівні йменники і звичайно замінює їх формами дієслівними. Ось головні способи цієї заміни.

1. Не вживайте йменника на *-ння*, *-ття* по йменнику, ліпше замінюйте його на дієйменника, бо жива українська мова не любить двох цих іменників поруч себе. Напр. по йменниках: засіб, потреба, конечність, здатність, заборона, готовість, спосіб, процес, система, план, домагання, праця, інстинкт, звичка, умілість, намір і сила т. ін. треба ставити дієйменника на *-ти*, а не йменника на *-ння* (в дужках подаю, як не треба писати): засіб поборювати (поборювання) темноту, потреба малювати (малювання), конечність спати (спання), здатність працювати (працювання), заборона читати

24.399

и. 61.523

(читання) книжку, спосіб збирати (збирання) матеріал, спосіб творити (творення) працю, спосіб впливати (впливання) на читача, система писати (писання), план відновити (відновлення), праця поширити (поширення), інстинкт боронитися (оборонення), звичка думати (думання), умілість працювати (працювання), намір подавати (подавання) і т. ін.

Так само вживаємо дієйменника на *-ти* по дієсловах і прикметниках: Домагаюсь розв'язати справу (розв'язання справи), Пропоную припинити збори (припинення зборів), Zobов'язалася перестати вести агітацію (ведення агітації), Любили козакувати (козакування), Як навчитися думати (думання), Боронив читати (читання), Ласий панувати (панування), Здатний писати (до писання), Охочий гуляти і т. ін.

2. Вираз: прийменник *для* (часом і *до*) з дієслівним іменником дуже частий у часописній мові, але чужий живій нашій мові: вона знає тут *щоб* із дієйменником на *-ти*: Щоб вирішити (а не: для вирішення), Щоб направити (а не: для направлення), Щоб поширити (до, для поширення), Щоб закінчити (для закінчення), Щоб виконати (для виконання) і т. ін.

3. Так само прийменник *до* (або *на*), *про* з іменником на *-ння* ліпше не вживати, а заміняти їх дієйменником: Акція

опанувати (до опанува́ння), Легке вико-
нати (до викона́ння), Матеріал думати
(до думанн́я), Охота читати (до чита́ння),
Просимо писати виразно (про виразне
писання) і т. ін.

4. Жива українська мова в реченнях
часових і способових не любить форм
дієйменника на *-ння, -ття* по приймен-
никах *при, по, після, без, в, на* й ін.,
що таке часте в нашій часописній мові,
і знає замість них просто дієприслівника:
Читаючи книжку (а не: при чита́нні книж-
ки), він заснув, Скінчивши школу (а не:
по скінченні школи), брат поїде додому;
Перечитавши листа (а не: після пере-
читанн́я листа), зрозумів я справу; Не
сіявши, не оравши (а не: без сіянн́я, без
оранн́я), не буде й жито родити; Випив-
ши їли (їли по випитті), Прочитавши
(по прочитанн́і), книжку верну; Читаючи
(а не: при чита́нні) я плакав; Пропав,
не залишаючи (без залишенн́я) слідів;
Пішов, проклинаючи (а не: з проклят-
тям) і т. ін.

Ось приклади з „Кобзаря“ Шевчен-
кового: Умер би орючи на ниві 321, А
мати плакала ждучи 297, Раділи люди
встаючи 298, Купаючи розмовляла 273,
А він мандруючи співа 77, Плаче веду-
чи 327, Сидячи мовчав 533, Іду та каш-
ляю йдучи 573 і сила т. ін. (видання
В. Доманицького 1910 р.).

5. Жива українська мова не любить

форми прийменника з із іменником у способових реченнях, такої частої в нашій часописній мові, — вона тут знає звичайно дієприслівника. Напр. Шевченко пише в „Кобзарі“: Згадає дякуючи (а не: з дякуванням) 230, А сам пішов співаючи 374, Умерла плачучи 296, Пішла полем ридаючи 228, Розмовляють сумуючи 54, Москаль любить жартуючи 12, І розмовляючи пішли б 470, Зневажаючи співаєм 563, Себе дурю та ще й співаючи 567, Стеляться на папері плачучи, сміючись 397 і сила т. ін.

6. Зовсім противні духові живої нашої мови форми двох іменників на -ння поруч себе, що дуже часто бачимо в нашій часописній мові, напр.: Для дослідження питання, Для виконання доручення, По закінченні перевірення і т. ін., а треба: Щоб дослідити питання, Щоб виконати доручене, Закінчивши перевіряти. Всіма способами оминайте вживати разом два йменники на -ння, бо це чужа нам форма!

7. Жива мова частіше вживає безсуфіксальні (без закінчень) йменники там, де мова інтелігентів чи часописна знає форми на -ння чи -ття: прокльон (а не: прокляття), надих (надхнення), запит (запитання), попит (попитання), намова (намовлення), зневіра (зневірення), шкода (ушкодження), попас (попасання) і т. ін.

Правда, ліпші письменники тепер дуже

пильнують оминати слова на -ння й замінювати їх словами без закінчень, для чого вільно творять нові слова чи беруть їх із мови народньої; навіть у наукових творах проф. Є. Тимченка знаходимо слова: обмежа, розум, впад, розсуд і т. ін. замість книжних: обмеження, розуміння, падіння, розсудження; підозра зам. підозріння вже загально поширене. Пам'ятаймо, що такі прості, без закінчення -ння слова не тільки прикрашують нашу мову, але й роблять її яснішою (Див. ще приклади в ч. 19 „Р. М.“ ст. 306).

Отож, оминаймо форми на -ння чи -ття всіма можливими способами, і завжди пам'ятаймо, що жива мова мало їх знає, що вони тільки псують чистоту й ясність нашої мови.

6. Не будуймо занадто складних речень.

Нарешті, ще кілька завваг. 1. Народня складня звичайно не знає довгих речень, а особливо не любить і не знає накопичення підрядних речень. Жива мова найчастіш уживає простих речень, а коли є підрядні, то тільки першого ряду (без нових підрядних) і знову такі короткі. Ось проти цього дуже часто грішить наша часописна мова, вживаючи довгих і заплутаних речень та без міри й ладу накопичуючи речення підрядні.

В писаннях для широких мас цього треба конечно вистерігатися й розбивати свої речення на короткі й прості.

2. Українська жива народня мова знає дуже цікавий спосіб сполучувати прикметникові підрядні речення, — сполучує їх сурядно, цебто формою незалежно від головного, а залежність позистається тільки логічна. Це наша питомénна стародавня ознака, що панує в живій мові, але дуже мало знана, на жаль, у сучасній літературній мові. Форма ця будується так, що в підряднім реченні повторюється речівник головного, що його пояснює підрядне речення звичайно зо сполучником *а* чи *і* (або й без них) та вказівним займенником „той, та, те, то“; а то речівник не повторюється, а речення в'яжеться особовим займенником „він, вона, воно, вони“ зо сполучником *а* чи *і*, або без нього. Ось приклади із народньої оповідної мови, казки Рудченка: Поїдьмо ми туди, де є двір, а в тому дворі живе баба II 97 (або: двір, що в ньому живе баба; але не: двір, в котрому живе баба). Вона напилась води, а та вода була така солодка, як мед II 64 (а не: Вона напилась води, котра...). Веде та й веде, — коли ліс, в лісі (а не: в котрім) пуста хатка стоїть II 66. Горобців наслав, а вони (а не: котрі) й випили просо I 89. Був собі купець, він (а не: котрий) усе їздив по морі I 100.

Був собі швець і (а не: котрий) мав жінку І 173, Іде та й іде, коли й зустрічає чоловіка, — іде кудись І 90.

Українська народня мова знає найрізніші способи такого (т. зв. паратактичного) сполучення речень, їх часто вживали старші наші письменники (напр. Куліш). Ці способи роблять нашу мову простішою й яснішою, а тому мусимо завжди про них пам'ятати, пишучи для широких мас.

3. Коли ж уживаєте підрядної форми (т. зв. гіпотактичної) прикметникового речення, то ніколи не вживайте за сполучника на початку побічних речень штучних *котрий, який* — уживайте тільки щиронароднього *що*. Шевченко в „Кобзарі“ вживає тільки *що*: Біля того гаю, що чорніє над водою, щось біле блукає 1. Виглядала козаченька, що торік покинув 2. Ото ж тая дівчинонька, що сонна блудила 4. Стара мати, що родила на світ Божий, мусить погибати 12. Не одцуравсь того слова, що мати співала 62. Заспівають про того гетьмана, що на огні спекли 470. Чи винен той голуб, що сокіл убив 2. Ті, що кохались, розійшлися 129. Час уже повикидати ці штучні сполучники *котрий, який*, коли мова наша має живого й дуже зручного сполучника *що*. Так давно вже пишуть наші кращі письменники в своїй зразковій мові.

Оце найважливіші вказівки, як писати для широких мас. Коли б наші працівники пера найбільше дбали про ясність і простоту своєї мови, тоді наші писання стали б своїми й рідними серед широких мас, тоді ряди наших читачів зросли б удесятеро і так само зросла б і українська культура. Не той пише добре, хто пише красно, — честь і хвала тому, хто пише ясно.

Іван Огієнко.

ДЛЯ ОДНОГО НАРОДУ — ОДНА ЛІТЕРАТУРНА МОВА!

ХТО хоче навчитися доброї української літературної мови,

ХТО хоче пізнати історію своєї мови,

ХТО хоче довідатися, як де говорить український народ —

ТОЙ мусить передплатити

НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИЙ МІСЯЧНИК

„РІДНА МОВА“

присвячений всебічному вивченню української мови.

Головний Редактор і Видавець

Проф. Д-р ІВАН ОГІЄНКО.

ПЕРЕДПЛАТА: 6 зл. річно, 3 зл. піврічно, 1'60 зл. чвертьрічно. За границею: в Європі — 9 зл. (або: 35 корон чеських, 180 леїв рум., 5 нім. марок, 30 фр. франц., 65 динарів), поза Європою — 2 дол. річно.

Конто чекове П. К. О. ч. 27110.

Адреса Редакції й Адміністрації:

WARSAWA, ul. Stalowa 25 m. 10.

Нові передплатники, коли того бажають, дістають „Рідну Мову“ від першого числа. Перший річник (без 2 і 3 чисел) 5 зл. Цілий другий річник 6 зл. (за границею в Європі 9 зл., поза Європою 2 дол.) з пересилкою; в оправі — на 1 зл. дорожче. Зразкове число висилається за 50 гр.

ДЛЯ ОДНОГО НАРОДУ — ОДИН ПРАВОПИС!

01 72(1986)

P A - 4399 y

НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИЙ КВАРТАЛЬНИК
„БІБЛІОТЕКА РІДНОЇ МОВИ“

Видає Проф. Д-р Іван Огієнко.

Містить більшi праці, головнo підручники й словники для вивчення української літературної мови.

Прихильникам Рідної Мови, „Гурткам Писання Рідної Мови“, а також філіям „Просвіт“, „Сомаш Українок“, „Кружкам Рідної Школи“, Читальням, Студентським корпораціям, Кооперативам, учительству і т. ін. для масового поширення серед українського громадянства та шкільної молоді.

Передплата: 4 зл. річно, за границею — 1 дол.

Уже вийшли такі книжечки:

Ч. 1: Проф. Д-р Іван Огієнко — Д-р А. Чайківський — В. Островський — Яр. Мандюкова:

ВЧІМОСЯ РІДНОЇ МОВИ 24 ст. Ціна 20 гр., 4 центи.

Ч. 2. Проф. Д-р Іван Огієнко:

„РІДНЕ ПИСАННЯ“ ч. I: Український правопис і основи літературної мови. 146 ст. Ціна 1 зл. (6 кор. чеських, 30 леїв рум., 5 фр. франц., 1 марка німецька; поза Європою — 30 центів) з пересилкою. В оправі на 50 гр. дорожче.

Ч. 3-4: Проф. Д-р Іван Огієнко:

„РІДНЕ ПИСАННЯ“, ч. II: Словник місцевих слів, у літературній мові не вживаних. 156 ст. Ціна 1'50 зл. (8 кор. чеських, 40 леїв рум., 7 фр. франц.; поза Європою 35 центів) з пересилкою. В оправі на 50 гр. дорожче.

Проф. Др. І. Огієнко:

ЯК ПИСАТИ ДЛЯ ШИРОКИХ МАС. 24 ст. Ціна 30 гр.

Гроші можна пересилати чеками П. К. О. ч. 27110 (чеки продаються в кожному поштовім уряді), дописуючи на них: „Бібліотека Р. М.“ ч. ... Книжечки продаються також по всіх українських книгарнях.

Редакція: Warszawa, ul. Stalowa 25 m. 10.

Ціна 30 гр.

ПРОФ. ДР. ІВАН ОГІЄНКО

**ЯК ПИСАТИ
 ДЛЯ ШИРОКИХ МАС.**

1934

ДРУКАРНЯ ОО. ВАСИЛІАН У ЖОВКВІ

2